

TRYSIL KOMMUNE
-stavgaket foran

KOMMUNEDELPLAN

IDRETT OG FYSISK AKTIVITET

2021- 2033

Foto: Ola Matsson / Skistar

Vedtatt av kommunestyret 23.2.2021

Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet 2021-2033

Vedtatt av kommunestyret 23.2.2021

Innholdsfortegnelse

Forord

Del 1 Handlingsplan

1 Bakgrunn og definisjoner

1.1 Planbeskrivelse

1.2 Planprosessen

1.3 Klargjøring av begreper

2 Planens visjon

2.1 Hovedmål

2.2 Delmål

2.3 Tiltak

2.4 Satsingsområder

2.5 Prioritering av anlegg for spillemidler

2.6 Uprioritert anleggsoversikt

Del 2 Bakgrunnsmateriale

3 Generelle utviklingstrekk i samfunnet

3.1 Utviklingstrekk hos barn og ungdom

3.2 Jenter med minoritetsbakgrunn og deltakelse i idrett

3.3 Utviklingstrekk hos voksne og eldre

4 Sentrale planer

4.1 Statlig idrettspolitikk

4.2 Kulturdepartementets ansvar

4.3 Statlig friluftspolitikk

4.4 Statlig helsepolitikk

4.5 Norges idrettsforbund

4.6 Fylkeskommunale planer

5 Kommunale planer og prosjekt

5.1 Kommuneplan for Trysil (2009-2020)

5.2 Kommuneplanens arealdel 2014-2025

5.3 Kommunedelplan kultur 2014-2024

5.4 Kommunens oppvekstmodell

6 Trysil i dag - utviklingstrekk

6.1 Demografisk utvikling

6.2 Kommunal økonomi

6.3 Folkehelse

6.4 Frivillighetssentralen

7 Idrettens plass i dagens Trysilsamfunn

7.1 Idrettslagene

7.2 Skytterlagene

7.3 Idrettsanlegg/skytebaner

7.4 Økonomiske støtteordninger til idretten

7.4.1 Statlig støtte til aktivitet og drift

7.4.2 Kommunalt tilskudd til aktivitet og drift

7.4.3 Statlig støtte til anlegg - tildeling av spillemidler

7.4.4 Kommunal støtte til idrettsanlegg

8 Måloppnåelse i forhold til tidligere plan

9 Planlagte tiltak fra samarbeidspartnere

9.1 Krav om medvirkning

9.1.1 Idrettens behov og planer

9.1.2 Reiselivsnæringens behov og planer

9.1.3 Jakt, fiske og friluftsliv

9.1.4 Trysil videregående skole ved idrettslinja

9.1.5 Andre frivillige organisasjoner

Forord

Regjeringen legger hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. For nåværende periode (2019-2023) har man lagt vekt på følgende utfordringer;

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom bl.a. en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

De regionale og lokale myndighetene skal håndtere disse utfordringene. Det gjelder alle kommuner, uavhengig av størrelse og kompetanse. Planlegging er et av deres viktigste verktøy. Regjeringen har bestemt at FN's 17 bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer.

Bærekraftmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng, og det er viktig å finne en god balanse mellom mennesker, miljø og økonomi. Disse 3 bærekraft-perspektivene henger sammen og er avhengige av hverandre. Kommunedelplanen følger opp dette med fokus på følgende områder;

- **Idrett**

Høsten 2020/våren 2021 legger regjeringen fram en ny stortingsmelding som tar for seg mål og målgrupper, og ansvarsfordeling mellom stat, fylkeskommuner, kommuner og idrettsorganisasjoner om hvordan dette skal tilrettelegges for at flest mulig kan drive idrett og fysisk aktivitet.

- **Folkehelse**

St.melding 19 (2018-2019) Folkehelsemeldingen - Gode liv i et trygt samfunn beskriver regjeringens gjeldende politikk på området. Her fremmes ønsker om å forsterke innsatsen rettet mot

- tidlig innsats for barn og unge
- forebygging av ensomhet
- mindre sosial ulikhet i helse

- **Fysisk aktivitet og friluftsliv**

I juni 2020 la regjeringen fram ny nasjonal handlingsplan for fysisk aktivitet; Sammen om aktive liv, 2020-2029. Regjeringen tar med denne handlingsplanen viktige grep for å skape et aktivitetsvennlig samfunn. Fysisk aktivitet understrekes som et nasjonalt hensyn som skal ivaretas i samfunns- og arealplanleggingen. Dette innebærer universelle tiltak rettet mot hele befolkningen på arenaer som favner alle, som barnehage, skole, arbeidsplass, eldreomsorg, transport, nærmiljø og fritid. Samtidig legges det til rette for målrettet innsats mot ulike grupper i befolkningen som trenger tilpasset oppfølging.

Regjeringen vil her motivere alle til å gjøre samfunn og nærmiljøer mer aktivitetsvennlige ved å bidra med ny teknologi, kunnskapsutvikling, innovasjon og framtidsrettede løsninger.

Del 1 Handlingsplan

1 Bakgrunn og definisjoner

Fysisk aktivitet og mosjon er av de vanligste fritidsaktivitetene i befolkningen. Flere og flere trener aktivt og ofte, og stadig færre trener aldri. Til tross for dette, har den totale fysiske aktivitet i befolkningen gått ned. Hovedårsaken til dette skyldes at hverdagsaktiviteten går ned. Eksempler på det er at vi gjør mindre arbeid på og i huset enn tidligere, vi gjør mindre i hverdagen, og de fleste av oss har mer stillesittende arbeid. Kommunen har etter folkehelseloven ansvaret for innbyggernes helse gjennom hele livet. Men dette fratar likevel ikke enkeltmennesket ansvaret for egen fysisk tilstand og helse. Befolkningens helse er blant samfunnets viktigste ressurser. Denne planen skal vise hva vår kommune og øvrige aktører kan tilby av anlegg og aktivitet til beste for alle.

1.1 Planbeskrivelse

Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet er en tematisk plan som skal være et politisk styringsverktøy og ta opp i seg relevante problemstillinger innenfor idrett og fysisk aktivitet, herunder friluftsliv. Det betyr at planen skal favne vidt, og ikke bare være en anleggsplan for idretten. Kulturdepartementet har utgitt egen veileder for dette planarbeidet. Her sier man i forordet;

"Idrett og fysisk aktivitet er det området som engasjerer flest mennesker i fritiden. Det krever aktiv samfunnsplanlegging for å ivareta disse interessene i arealforvaltningen, og for å få til en fornuftig tilrettelegging av anlegg og organisering av de ulike aktivitetene. For å oppnå dette blir det stadig viktigere å utvikle gode planer som politiske styringsredskaper for utviklingen innenfor idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Gjennom planene skal områdene bli gjenstand for klare behovsvurderinger i forhold til samfunnsmessige og idrettspolitiske mål."

Veilederen sier samtidig at hensikten med planen er å ha en politisk vedtatt og oppdatert langsiktig plan for utvikling av idrettsanlegg i kommunen. Anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv som det søkes spillemidler til, må derfor være innarbeidet i handlingsprogrammet i planen.

Planen består av 2 hoveddeler. Del 1 er handlingsplanen. Her ligger målsettinger, tiltak og prioriteringer i planen. Del 2 er en oppsummering av nasjonale og lokale planer og forutsetninger som skal hensyntas i planleggingen. I denne delen ligger også evaluering av målene i forrige plan som ble utarbeidet i 2016. Del 2 avsluttes med et kapittel om medvirkning i planarbeidet. I oppstartsmøter og i annonseringen av planarbeidet ba vi om innspill og forslag på tiltak som bør inn i ny plan. Innholdet i disse tilbakemeldingene er beskrevet i kapittel 9.

Kommunedelplanen er som nevnt et politisk dokument. Den skal ta opp i seg relevante problemstillinger innenfor idrett og fysisk aktivitet, herunder friluftsliv, og er ment å være et styringsredskap for å nå kommunens mål på dette området.

Planen er uten juridisk bindende virkning når det gjelder disponering av areal. De arealvurderinger som er gjort i planen må derfor tas inn i kommuneplanens arealplan eller i reguleringsplan for å få rettsvirkning. Det ligger

heller ingen økonomiske forpliktelser i planen. Dersom kommunen ønsker å bidra økonomisk i prosjekter, må politikerne eksplisitt bevilge nødvendige midler til formålene gjennom egne budsjettrelaterte prosesser.

1.2 Planprosessen

Trysil kommune skal etter vedtatt planstrategi revidere kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet hvert fjerde år. Med revidering menes en fullstendig saksbehandling etter plan- og bygningsloven med sluttbehandling i kommunestyret. Planen skal rulleres årlig ved at det kortsiktige handlingsprogrammet tas opp til ny behandling gjennom prioritering av søknader om spillemidler.

I departementets veileder er det satt følgende krav til plan og prosess for utarbeidelse av kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet:

"Anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv som det søkes spillemidler til må være innarbeidet i en kommunal plan. Det er ingen formelle krav til utformingen av planen, slik at kommunen kan velge metode for utarbeidelse som passer dens struktur. Men prosessen og planen skal følge plan- og bygningslovens bestemmelser. Planen kan være selvstendig, eller den kan inngå i et annet av kommunens plandokumenter. Det sentrale er at anlegg og andre tiltak skal være innarbeidet i en strukturert plan for området.

Planen må være underlagt politisk styring i kommunen. Hensikten med planen er å ha en politisk vedtatt og oppdatert langsiktig plan for utvikling av idrettsanlegg i kommunen. Brukere av planen er i tillegg til politikere, ansatte i administrasjonen, idrettsorganisasjoner og engasjerte innbyggere. Det er viktig at planen presenteres på en ryddig og systematisk måte som også reflekterer planprosessen. Den må også organiseres og presenteres slik at det blir lagt til rette for god og løpende resultatvurdering, revidering og rulling.

Utforming av mål, og strategier for å nå målene, er en vesentlig del av den kommunale prosessen. Arbeidet må derfor gis høy prioritet i planarbeidet. Tiltaksbeskrivelser, eller delmål, må være nøkterne, konkrete og målbare slik at det er lett og etterprøve dem i en evalueringsprosess."

En god plan blir det hvis alle involverte deltar i planleggingen og derved føler et eierforhold til planen. Plan- og bygningsloven setter også krav til medvirkning i planprosessen, og spesielt fra grupper som antas å bli særlig berørt. Dette er sikret gjennom en omfattende medvirkningsprosess, hvor frivillige lag og organisasjoner, råd og utvalg er invitert inn i prosessen. Planprogrammet ble vedtatt av hovedutvalg for oppvekst og kultur den 28.01.2020.

Kulturavdelingen har engasjert konsulentfirmaet Hagen Rådgivningstjeneste (HR) som prosjektleder for planarbeidet. HR har i dette arbeidet støttet seg til en arbeidsgruppe bestående av kultursjef Anne Norderhaug Sætre, kultur- og idrettskonsulent Malin Jonsson. Arbeidet er organisert på følgende måte:

Forum	Medlemmer
Styringsgruppe	Hovedutvalg for oppvekst og kultur (HOK)
Prosjektleder	Terje Hagen ved Hagen rådgivningstjeneste leder arbeidsgruppa
Arbeidsgruppe	Prosjektleder, kultursjef, kultur- og idrettskonsulent

Forum	Medlemmer
Referansegruppe	Idrettsråd Ungdomsråd Eldreråd/Rådet for mennesker med nedsattfunksjonsevne Leder for byggende barne- og ungdomsarbeid Friluftsansjoner Folkehelsegruppen Destinasjon Trysil/utmarksnæringen

1.3 Klargjøring av begreper

Her følger en definisjon av de mest sentrale begrepene i planen. Definisjonene er hentet fra departementets veileder.

- **Idrett:** Aktivitet i form av trening, eller konkurranse innen den organiserte idretten.
- **Fysisk aktivitet:** Egenorganiserte trenings- og mosjonsaktiviteter, herunder friluftsliv og aktiviteter preget av lek.
- **Friluftsliv:** Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden, med sikte på miljøforandringer og naturopplevelser. Friluftsliv er ikke en motorisk aktivitet. Friluftsliv inngår i begrepet fysisk aktivitet.
- **Nærmiljøanlegg:** Anlegg eller område for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsaklig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. Kun utendørsanlegg. Anleggene eller områdene skal være fritt allment tilgjengelige for egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom, men også for lokalbefolkningen forøvrig. Nærmiljøanlegg kan lokaliseres i tilknytning til et skoleanlegg eller et idrettsanlegg. Eksempler på nærmiljøanlegg er skileikanlegg, mindre hoppbakker, isflater, flerbruksområde inntil 2400 m2 tilrettelagt for ballspill, løp, kast o.l.
- **Ordinære anlegg;** er i hovedsak anlegg knyttet til konkurranse- og treningsvirksomhet for den organiserte idretten (fotball-, friidrettsanlegg, idrettshaller o.l.). De tekniske krav til mål og utforming av anleggene tar utgangspunkt i konkurransereglene til det enkelte særforbund.
- **Nasjonalanlegg;** er idrettsanlegg som tilfredsstiller tekniske og funksjonelle standardkrav for gjennomføring av relevante internasjonale mesterskap og konkurranser. Ordningen er meget begrenset, og det er kulturdepartementet som etter uttalelse fra Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite (NIF) gir et anlegg denne statusen.
- **Friluftsområder og friområder;** blir ofte brukt som fellesbetegnelse på grønne områder som er tilgjengelige for allmennhetens frie ferdsel. Friluftsområder er store, oftest uregulerte områder. Det er ikke krav om parkmessig opparbeidelse, kun tilrettelegging for bruk. Områdene benyttes til turliv, jakt, fiske, fysisk aktivitet og trening. I kommuneplanens arealdel er friluftsområdene oftest avsatt under landbruks- natur-, og friluftsområder (LNF-områder).
- **Friområder** er avgrensede områder med spesiell tilrettelegging og opparbeiding for allmennhetens uhindrede rekreasjon og opphold. Områdene blir vanligvis ervervet, opparbeidet og vedlikeholdt av kommunen, og kan være parkanlegg, turveier, lysløyper, lekeplasser, nærmiljøanlegg og badeplasser. Inngrepsfrie naturområder i nærmiljøet, f.eks. koller, sletter og bakker kan også defineres som friområder.

2 Planens visjon

Med utgangspunkt i tryslingenes interesse og nærhet til idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv har vi valgt å beholde tidligere plans visjonen også i dette plandokument;

Fysisk aktivitet – naturlig, enkelt og nært

- **Fysisk aktivitet:** All form for bruk av kroppen; Idrett, trim, lek, friluftsliv, gå tur m.m.
- **Naturlig:** Å være fysisk aktiv skal være en naturlig del av hverdagen. Det betyr at det må bli en del av livsstilen allerede fra barneåra.
- **Enkelt:** Det skal være enkelt å være fysisk aktiv. Det betyr at det må finnes tilbud med lav terskel for å delta (lave krav til økonomi, utstyr, funksjonsevne og fysisk form). Det fysiske miljø må være tilrettelagt slik at det er enkelt og trygt å bevege seg (gode anlegg, trygge skoleveger og godt utbygde gang- og sykkelveger).
- **Nært:** Det må være enkelt å være fysisk aktiv i nærmiljøet der man bor. Barn må ha gode lekearealer som utfordrer dem til å være aktive. Det må også finnes gode og trygge turmuligheter og det må være "kult" å være fysisk aktiv.

Foto: Jonas Hasselgren/Utefoto

2.1 Hovedmål

Trysil kommune skal tilrettelegge for fysisk aktivitet, idrett, lek, friluftsliv og naturopplevelser for alle innbyggere og med spesiell vekt på barn og unge.

2.2 Delmål

- Trysil kommune skal ha et bredt utvalg / tilbud av idrett og frilftsaktiviteter
- Idrett og friluftsliv skal bidra til bolyst, trivsel og godt omdømme for Trysil kommune.

- Trysil kommune skal være støttespiller og koordinator i dette arbeidet som også vil involvere frivillige organisasjoner og næringsliv.
- Tilbudene skal være tilrettelagt for alle brukergrupper.
- Tilbudene skal også være tilrettelagt for uorganisert fysisk aktivitet.
- Det skal være lav terskel for å delta i idretts- og friluftaktiviteter.
- Idrett og friluftsliv skal være en viktig del av integreringsarbeidet av flyktninger og innvandrere.
- Det skal være mangfold og likestilling i idretten og fysisk aktivitet.

2.3 Tiltak

Trysil kommune skal:

- Støtte lag og foreninger innen idrett og fysisk aktivitet ved etablering av gode anlegg gjennom samarbeid, økonomisk bistand, markedsføring og gode leiebetingelser.
- Bidra med tilrettelagte tilbud og stimulere lag og foreninger til å samarbeide med tilrettelegging av aktiviteter for alle, for å skape mangfold, likestilling og integrering.
- Bidra til lav pris på aktiviteter gjennom tilskudd og stimuleringsordninger, jf. kommunens tilskuddsordningene til idrett, fritidsstipendet og frivilligmidlene.
- Prioritere aktivitet for barn og unge i henhold til idrettens retningslinjer for barne- og ungdomsidrett. Støtte skal gis til aktiviteter som følger idrettsforbunds retningslinjer for barne- (til og med 12 år) og ungdomsidrett (13 - 19 år).
- Videreutvikle tiltaket "Aktiv på klubben" og aktivitetstilbudene rundt barnehagene og skolene.
- Støtte lag og foreninger med informasjon og konkret veiledning rundt søknader om spillemidler.
- Bidra til gode vilkår for uorganisert aktivitet gjennom støtte til bl.a. stier, turområder, nærmiljøanlegg osv.
- Tilrettelegge for gode nærmiljøanlegg i samarbeid med barnehager, skoler, lag og foreninger der folk bor. Anlegg med folkehelseprofil skal ha høy prioritet.
- Trysliaden skal fortsatt være en festdag for grupper med spesielle behov.
- Pilegrimsleden skal fortsatt være en kommunal oppgave.
- Kommunen vil ta initiativet til etablering av stolpejakttilbud i Trysil.
- Arrangementet skal motivere for fysisk aktivitet ute gjennom hele året.
- Være med å tilrettelegge for, stimulere til og utvikle gode regionale og lokale folkehelse-tilbud.
- Gjennom et positivt samarbeid med idrettslagene om anlegg og tilrettelegging av aktivitet bidra til at det kan utvikles toppidrettsutøvere fra Trysil.
- Gjennom planarbeid og støtteordninger legge til rette for at Trysil har moderne idrettsanlegg i idretter som har naturlige forutsetninger for å utvikle toppidrettsutøvere.
- Kommunen ved kulturavdelingen, flyktningkonsulenten og frivilligkoordinator skal ta initiativet til et årlig møte med lag og foreninger innen idrett og friluftsliv for å kartlegge hvilke behov det er for kommunal oppfølging, særlig med tanke på mangfold, likestilling og integrering.
- Kommunen skal stimulere til at alle lag og foreninger innen idrett og friluftsliv vedtar å jobbe etter Mangfoldsplakaten for å sikre mangfold, likestilling og integrering annen idrett og fysisk aktivitet.

2.4 Satsingsområder

Noen områder innen idrett og fysisk aktivitet vil få spesiell prioritering i planperioden.

1. Tilbud for barn og unge. Tilrettelegging for å få med flest mulig.
2. Etablering av nærmiljøanlegg / idrettsparker.
3. Stimulering til økt samarbeid innen idrett og fysisk aktivitet.
4. Økonomisk støtte til idretten.
5. Fokus på mangfold, likestilling og integrering.

I dette arbeidet skal kommunen ha hovedfokus på idrett og fysisk aktivitet i et bredde- og helseperspektiv for alle. Man vil tenke helhet, og i den anledning vil det også på en del tiltak være naturlig å kreve samarbeid både når det gjelder finansiering av tiltak og drift. Først og fremst vil kommunen ha fokus på en videreutvikling av allerede igangsatte tiltak. Se kap. 8.

2.5 Prioritering av anlegg for spillemidler

Ved tildeling av spillemidler til ordinære anlegg sliter man i dag med et stort etterslep. De siste årene har det vært ventetider på 4-5 år fra søknad blir innsendt til eventuelle spillemidler foreligger, til tross for at regjeringene har økt bevilgningen betydelig de siste årene. Dette tilsier at vi bør ha en prioriteringsliste på ca 5 anlegg for å kunne få spillemidler hvert år.

Prioritering av søknader til idrettsfond og spillemidler foretas årlig i forbindelse med behandling av spillemiddelsøknadene. Idrettsrådet innstiller til prioritering. Endelig vedtak fattes i Hovedutvalg for oppvekst og kultur. Ved behandling av spillemidler til ordinære anlegg for 2020 fattet hovedutvalget følgende vedtak når det gjelder prioritering:

Ordinære anlegg:

1. Hedmark fylke - rehabilitering av gulv i idrettshallen ved Tryvis 500 000 kr
2. Hedmark fylke - rehabilitering av idrettshall ved Tryvis 5 775 000 kr
3. Søre Osen IL - bygging av arrangementshus/garasje 317 667 kr
4. Fregn Skytterlag - oppgradering av anlegg/elektroniske skiver 133 000 kr
5. DNT Engerdal og Trysil - Skagsvola tursti 1 302 000 kr

Nedre kostnadsgrense for å kunne få spillemidler til ordinære anlegg er 150 000 kr (tilsvarer 50 000 kr i spillemidler).

Nærmiljøanlegg:

1. Trysil kommune - hinderløype ved Innbygda skole 159 000 kr
2. IL Trysilgutten - anlegg av tennisbane/ballbane 300 000 kr
3. IL Trysilgutten - anlegg av basketbane 300 000 kr
4. Trysil kommune - kunstgrasdekke ved Innbygda skole 294 000
5. Søre osen IL - rehabilitering og skilting av løypetrase 301 750 kr

Nedre kostnadsgrense for å kunne få spillemidler til nærmiljøanlegg er 50 000 kr (tilsvarer 25 000 i spillemidler).

Her følger en oversikt over de behov/planer for anlegg som er innmeldt i forbindelse med den pågående planprosessen. Disse defineres foreløpig som uprioriterte anlegg. Blant de foreslåtte anlegg finner vi både ordinære anlegg og nærmiljøanlegg.

I oversikten er det også tatt med anlegg som er planlagt i reiselivsnæringens forretningsplan datert januar 2014. De er en del av det totale anleggstilbudet i kommunen. Denne forretningsplanen skal nå oppdateres. Det er uvisst om noen av disse anlegg vil være aktuelle søkere om spillemidler, jf. krav om ikke kommersiell drift.

2.6 Uprioritert anleggsoversikt

Nummer	Eier - type anlegg	Behov	Kostnad
1	IL Trysilgutten (eier)/Trysil Fotballklubb - idrettsplassen, hovedbane fotball	- Rehabilitering av hovedbane (grasbane) - Rehabilitering av treningsbane/også konkurransebane	Ikke oppgitt
2	IL Trysilgutten - idrettsplassen	Videreutvikling av uteområdet med vekt på flerbruk. Tuftepark, trimløype med freesbeegolf og andre ballaktiviteter	Ikke oppgitt
3	IL Trysilgutten	Flerbrukshall i Trysil sentrum	Ikke oppgitt
4	IL Trysilgutten	Turløypeprosjekt fra lysløypa til Fuglsjøområdet med bl.a. gapahuk og fiskeplass	Ikke oppgitt
5	IL Trysilgutten ved skigruppa - Trysilfjellet Arena (eier Trysilfjell Utmarkslag)	Renovering og oppgradering av hele anlegget, bl.a. nytt lysanlegg, elektroniske skiver/blinker m.m. og arrangementsutstyr m.m.	Ikke oppgitt
6	Nordre Trysil IL	Skianlegg/nærmiljøanlegg med hopp- og akebakke	Ikke oppgitt
7	Nordre Trysil IL - idrettsplassen	Flerbrukshall. Forventet byggestart våren 2021	Ca. 10 millioner kr
8	Østby IL - frisbeegolfanlegg	Anlegg med inntil 18 kurver i miljøet omkring turstien	Antatt 200 000 kr

Nummer	Eier - type anlegg	Behov	Kostnad
9	Østby IL - stolpejakt	Anlegges i området tilrettelagt for tur- og naturopplevelser	Antatt ca. 80 000 kr
10	Østby IL - Trysil skimaraton	Videreutvikling av traseer og fasiliteter omkring arrangementet	Ikke oppgitt
11	Trysilfjell Utmarkslag - Trysilfjellet Arena	Nytt nærings- og arenabygg med treningssenter (ulike aktiviteter), hinderløype, aktivitetsløype	50-60 millioner kr
12	Trysilfjell Utmarkslag/SkiStar	Kontinuerlig utvikling av løypenett og snøproduksjon	Ikke oppgitt
13	DT, Trysilfjell Utmarkslag mfl. - Trysil Bike Arena, Trysil sentrum, Grimsåsen og andre områder	Videreutvikle Trysil som sykkeldestinasjon og tilrettelegge for nye sykkelopplevelser	30-40 millioner kr
14	DT/Fageråsen	Terrengsykkelpark etableres 2020-2026, del av Park Arena prosjektet	Ca. 5 millioner kr
15	Fageråsen/Høgfjellssenteret	Innendørs aktivitetshall for barn og unge, 600 m2, 2021-2022	10-15 millioner kr
16	Fageråsen/Høgfjellssenteret	Tilrettelegging av vandringsturer, per nå på idestadiet	Ikke oppgitt

Del 2 Bakgrunnsmateriale

3 Generelle utviklingstrekk i samfunnet

Samfunnsutviklingen og teknologien har gitt oss et samfunn hvor færre bruker kroppen i hverdagen. Bilen er det vanligste transportmiddelet selv på distanser mellom 1 og 3 km, og voksne bruker i gjennomsnitt 60 % av dagen stillesittende. 1 av 8 dødsfall tilskrives inaktivitet og fører i tillegg til betydelig sykkelighet og tapt livskvalitet. På verdensbasis er fysisk inaktivitet definert som den fjerde største risikofaktor for død av ikke smittsomme sykdommer. (WHO). Til tross for at flere rapporterer at de trener og mosjonerer i fritiden, har det totale omfanget av fysisk aktivitet i befolkningen gått ned. Dette skyldes i stor grad at hverdagsaktiviteten går ned. Samfunnet har et stort ansvar for å legge forholdene til rette for slik at flere kan være mer aktive i hverdagen.

Barn og unge trenger allsidig aktivitet for normal vekst og utvikling, og for å utvikle motorikk og koordinasjon. Voksne har behov for å være fysisk aktive for å vedlikeholde helsen, og for å opparbeide motstandskraft mot fysiske og psykiske påkjenninger. Eldre trenger fysisk aktivitet for å holde seg friske og kunne være selvhjulpne så lenge som mulig. Noen grupper trenger individuelt tilpassede opplegg knyttet til bl.a. funksjonsevne, kulturell tilhørighet, kroniske sykdommer etc. Alle barn og unge, voksne og eldre anbefales å redusere stillesitting.

3.1 Utviklingstrekk hos barn og ungdom

Barn og unge bør utøve minimum 60 minutter fysisk aktivitet hver dag, og intensiteten bør være både moderat og høy. Aktivitetene bør være så allsidige som mulig for å sikre optimal utvikling.

Det er et tydelig fall i andelen som oppfyller anbefalingene fra 6 til 15 år. Kartlegginger viser at rundt 90 % av landets 6-åringer tilfredsstiller anbefalingene. I 9-årsalderen er andelen omtrent 70 %, mens kun halvparten av 15-åringene i gjennomsnitt tilfredsstiller anbefalingene.

Mange bruker en stor del av dagen i ro både på fritid og på skolen, f.eks. med å se på TV, videospill, nettbrett, pc-bruk, annen skjermtid, lekser, lesing eller motorisert transport.

Barn fra 6 til 12 år er den aldersgruppen som har flest aktive i norsk idrett. Fra rundt 13 års alder er det jevnt frafall i organisert idrett gjennom tenårene. En del av disse velger å forlate den organiserte idretten til fordel for egenorganisert fysisk aktivitet. Anleggsutviklingen bør ta hensyn til dette.

Det har tradisjonelt vært klare kjønnsforskjeller i trening, og særlig har det vært flere gutter enn jenter i idrettslagene. Dette har nå endret seg. Flere jenter trener også nå på andre arenaer. I dag er det små kjønnsforskjeller på trening samlet sett.

I mange idretter stilles det store krav til utstyr og deltagelse, og det kan koste en god del å være med. Det er en utfordring for å nå et av de overordnede målene for norsk idrett: "Idrett for alle".

3.2 Jenter med minoritetsbakgrunn og deltakelse i idrett

Rapporten "Kom igjen jenter" (Kulturdep. 2014) forteller at færre jenter med minoritetsbakgrunn er medlemmer i et idrettslag enn både gutter med minoritets-bakgrunn og ungdom fra majoritetsbefolkningen av begge kjønn. Samtidig er forskjellen mellom gutter og jenter med minoritetsbakgrunn mye større enn forskjellen mellom gutter og jenter uten minoritetsbakgrunn. Dette har idrettsforbundet tatt tak i. Råd som gis er å informere bedre, invitere innvandrereldre med, og stille krav, bruke ungdom med minoritetsbakgrunn til oppgaver i idretten, synliggjøre rollemodeller, tilby åpne og rimelige lavterskelaktiviteter og sørge for at krav om bestemt bekledning ikke hindrer jentene i å delta.

3.3 Utviklingstrekk hos voksne og eldre

Voksne og eldre bør være fysisk aktive med minimum 150 minutter moderat intensitet pr uke eller minimum 75 minutter med høy intensitet pr uke. Økt dose aktivitet gir større helsegevinst. Øvelser som gir økt muskelstyrke til store muskelgrupper bør utføres 2 eller flere dager i uken. Kun en tredjedel av voksne og eldre tilfredsstiller anbefalingene til moderat fysisk aktivitet i uken. Flere kvinner enn menn og flere med høyere utdanning tilfredsstiller anbefalingene.

I gjennomsnitt tilbringer voksne og eldre 62 % av våken tid i ro - altså stillesittende. Det vil si omtrent 9 timer pr dag. Menn har mer stillesittende tid enn kvinner, og de med lengst utdanning er mest i ro. Her slår altså høyere utdanning negativt ut. Noe av forklaringen kan være at de med høyere utdanning har mer stillesittende arbeid.

En trend de siste 15 årene er fremveksten av det kommersielle treningsmarkedet. Treningssentrene gir et tilbud som supplerer idrettens organiserte tilbud, og som treffer andre målgrupper enn den tradisjonelle idretten. De siste årene har de også fått et bedre og mangfoldigere tilbud. I et folkehelseperspektiv er de kommersielle treningssentrene en viktig aktør og av stor betydning for mange.

En nasjonal kartlegging som helsedirektoratet har gjort av fysisk aktivitet blant voksne, viser at nærhet til anlegg spiller en stor rolle. Generelt viser dataene at jo lenger unna man bor friområder, skog, mark, fjell, idretts-/aktivitetsanlegg og treningssentre, jo lavere er aktivitetsnivået. "Deltagelse i friluftsliv og uorganisert trening har fått økt betydning blant voksne, men færre deltar i organisert idrett og bruker av idrettsanlegg". (Helsedirektoratet).

4 Sentrale planer

Utforming av statens politikk på feltet idrett og fysisk aktivitet, herunder friluftsliv, er fordelt på 3 departement:

- Kulturdepartementet har ansvar for utforming av politikk på idrettsområdet.
- Klima- og miljøverndepartementet har ansvar for utformingen av politikk på friluftsområdet.
- Helse- og omsorgsdepartementet har ansvar for utforming av politikk for statens helsefremmende og forebyggende arbeid.

Miljødirektoratet og Helsetilsynet er tillagt viktige oppgaver i utøvelse av statens politikk. På fylkesnivå er det fylkeskommunen som har ansvaret for idrettssaker.

4.1 Statlig idrettspolitik

Idrett er en viktig del av livet til svært mange nordmenn. Idrett engasjerer og begeistrer. Deltagelse i idrett og fysisk aktivitet er en kilde til glede, overskudd og mestring. Idrett handler også om sosiale fellesskap, om gode oppvekstvilkår og om god helse.

Staten har et overordnet mål om å legge til rette for at alle som ønsker det skal ha mulighet til å drive idrett og fysisk aktivitet. Den norske idrettsmodellen slår fast at staten gjennom idrettspolitikken har et særlig ansvar for målgruppene barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år), samt personer med nedsatt funksjonsevne og inaktive. Gjennom rammefordeling av spillemidler til fylkeskommunene, søker departementet å legge til rette for at det skal være tilnærmet lik tilgang på anlegg for befolkningen, uavhengig av bosted. Hvilke anleggstyper som bygges vil i første rekke være et resultat av lokale og regionale behov og prioriteringer. Målet med anleggsutbyggingen er først og fremst å gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet. Anleggstyper som harmonerer med aktivitetsprofilen til barn og ungdom prioriteres spesielt. Videre satses det på anleggstyper som kan brukes av mange og som gir muligheter for egenorganisert fysisk aktivitet. Selv om den primære målgruppen er barn og unge, er det viktig også å legge til rette for voksne, og for den eldste del av befolkningen, som blir en stadig større og mer fysisk aktiv gruppe. Statlige midler til aktivitet blir i første rekke kanalisert gjennom NIF som er fellesorganisasjonen for idrett i Norge.

Det er viktig å støtte den frivillige, medlemsbaserte idretten, slik at man kan opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud der folk bor. Og det er viktig med gode idrettsanlegg som gir flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet, og som speiler aktivitetsprofilen i befolkningen.

4.2 Kulturdepartementets ansvar

Kulturdepartementet har det overordnede ansvaret for forvaltningen av overskuddet fra Norsk Tipping AS til idrettsformål. Flere forvaltningsoppgaver knyttet til spillemidler til anlegg for idrett og fysisk aktivitet er delegert til kommuner og fylkeskommuner. På aktivitetssiden er Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité den største tilskuddsmottakeren. Spørsmål knyttet til spillemidler kan rettes til egen kommune eller fylkeskommune. Her er noen tilskuddsområder:

- **Fordeling av spillemidler til idrettsformål (Hovedfordelingen)**

Spilloverskuddet fra Norsk Tipping fordeles slik: 64 prosent til idrettsformål, 18 prosent til kulturformål og 18 prosent til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner som ikke er tilknyttet Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF).

- **Idrettsanlegg**

Her finner man informasjon om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet, kompensasjon av merverdiavgift ved bygging av idrettsanlegg og informasjon om spillemidler til utstyr. Spillemidler til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg skal bidra til en infrastruktur som gir befolkningen mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige medlemsbaserte idretten.

- **Spesielle idrettslige aktiviteter**

Informasjon om antidopingarbeid, tilskudd til inkludering i idrettslag, tilskudd til tiltak for grupper med spesielle behov og friluftstiltak for barn og ungdom.

- **Tilskudd til Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite (NIF)**

NIF er den mest sentrale samarbeidspartner for statlige myndigheter på aktivitetssiden.

- **Tilskudd til lokale idrettslag og idrettsforeninger (Lokale aktivitetsmidler, LAM)**

Fra og med hovedfordelingen i 2000 har Kulturdepartementet hatt en tilskuddsordning som retter seg spesifikt mot lokale lag og foreninger som driver idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom.

Internasjonalt idrettssamarbeid

Kulturdepartementet er involvert i internasjonalt arbeid på idrettsområdet. Departementet er representert i Europarådet og i ulike fora innenfor antidopingarbeid og idrettsanlegg. I tillegg er det på myndighetsnivå et utstrakt nordisk samarbeid innen idrettsområdet.

4.3 Statlig friluftspolitikk

Det er et nasjonalt politisk mål at alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og i naturen for øvrig. Formålet med friluftsloven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og å sikre allmennheten fri rett til ferdsel og opphold i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet, bevares og fremmes.

Målsettingen med Klima- og miljødepartementets Nasjonale strategi for et aktivt friluftsliv fra mars 2016 er at enda flere skal utføre friluftsliv jevnlig. Alle, bortsett fra motorkjøretøyer, kan nå i utgangspunktet ferdes i nasjonalparkene og verneområdene uansett om det er til fots eller på sykkel, og så blir det unntaksvis forbud dersom det er nødvendig av hensyn til natur eller dyreliv.

Friluftsliv er en kilde til glede, livskvalitet og god helse, og målet er at flest mulig av befolkningen utøver friluftsliv, uavhengig av alder, kjønn, bosted, etnisk opprinnelse og fysisk bevegelighet. Strategien legger føringer om at friluftsliv i og ved byer og tettsteder skal prioriteres i det statlige friluftslivsarbeidet i årene framover. Videre angir strategien at barn, unge, personer som er lite fysisk aktive, personer med innvandrerbakgrunn, og personer med nedsatt funksjonsevne skal ha hovedprioritet i statens arbeid med friluftsliv.

Strategien viser også til føringer i idrettsmeldingen om at anlegg for idrett og egenorganisert fysisk aktivitet i kommunene, herunder friluftsliv, skal være førsteprioritet for den statlige idrettspolitikken de nærmeste årene. Det er viktig å verne om allemannsretten og på annen måte bidra til at folk har gode muligheter til å delta i ulike former for friluftsliv. Det miljøvennlige friluftslivet, med lite konflikter i forhold til naturgrunnlaget, må føres videre også til de generasjoner som nå i stor grad vokser opp i byer og tettsteder. Naturopplevelse er et karaktertrekk som klart skiller friluftsliv fra andre fritidsaktiviteter. Opplevelse er en subjektiv verdi som er vanskelig å måle og kvantifisere, men som er en viktig dimensjon i livet og bidrar til økt livskvalitet. Barn og unge skal gis mulighet til å utvikle ferdigheter i friluftsliv.

4.4 Statlig helsepolitikk

Folkehelsemeldingen - *Mestring og muligheter* - presenterer regjeringens strategier for å styrke folkehelsearbeidet og legge til rette for sunne helsevalg. Arbeid for å bedre den psykiske helsen til befolkningen og utjevne sosiale forskjeller er sentralt i folkehelsearbeidet. Det rettes oppmerksomhet mot en folkehelsepolitikk som skaper muligheter for at hver enkelt kan ta ansvar for egen helse. Psykisk helse skal integreres som en likeverdig del av folkehelsearbeidet, arbeidet med livsstilsendring skal få en ny og mer positiv vinkling, og det skal utvikles en moderne eldrepolitikk med vekt på aktivitet og deltagelse. Regjeringen vil styrke samarbeidet på tvers av sektorer for å skape et samfunn som fremmer helse og trivsel. Det innebærer at hensynet til befolkningens helse skal få større plass i steds-, nærmiljø- og lokalsamfunnsutviklingen. Blant annet må muligheter for fysisk aktivitet være en naturlig del av sentrale oppvekstarenaer, samtidig som fritidstilbud og nærmiljøer må gi mulighet for både organisert og spontan lek og aktivitet.

4.5 Norges idrettsforbund

Norges idrettsforbund og olympiske og paraolympiske komite (NIF) er fellesorganisasjonen for idrett i Norge. I internasjonal sammenheng er norsk idrett unik ved at all idrett er samlet i én og samme organisasjon. Norsk idrett er en demokratisk folkebevegelse og er landets største frivillige og medlemsbaserte organisasjon.

Norges idrettsforbund består av over 10 000 idrettslag, 375 idrettsråd, 17 idrettskretser og 55 særforbund. Det trenes og konkurreres i 180 forskjellige idrettsgrener og i et utall av disipliner og øvelser.

Kjernen i idretten er idrettslagene. Det er der aktiviteten utøves. Ved årsskiftet var det tegnet ca 2,1 millioner medlemskap i de ordinære idrettslagene. Idretten favner all aldersgrupper og teller over 900 000 medlemskap i alderen 0-19 år og nær 1,2 millioner i aldersgruppen 20+. Av disse er ca 1,6 millioner aktive medlemmer. I tillegg har bedriftsidretten ca. 150 000 medlemmer og aktive. (kilde; Høringsnotat til idrettsmeldingen 2019)

Individuelt medlemskap er en forutsetning for deltagelse i norsk idrett, både idrettslig og organisatorisk. Idrettslagene er medlemmer i NIF, og er organisasjonens fundament. Gjennom "Idretten vil" (Langtidsplan for norsk idrett 2019-2023) fastslår idrettstinget (idrettsforbundets høyeste nivå) hva som skal være styrende for alle medlemsorganisasjonene.

Visjonen "Idrettsglede for alle" skal prege organisasjonsarbeidet og aktivitetspolitikken. Alle skal få utøve idrett ut fra sine ønsker og behov. Norsk idrett skal gjennom aktivitetstilbudet, og de som deltar, gjenspeile mangfoldet i det norske samfunnet. Gleden ved å mestre er viktig for alle. Alle som deltar er like viktige, uansett prestasjonsnivå.

Tilgjengelighet til idretten handler også om økonomi. Idrettsforbundet har nettopp offentliggjort en kostnadsrapport som viser at det koster i gjennomsnitt ca. 3 600 kr i året å drive med idrett for 9-åringer, mens det for 15-åringer koster 9 600 kr i året. De viktigste kostnadsdriverne i idrettslagene er utstyr, bekledning og arrangementskostnader. Denne tabellen viser gjennomsnittspriser for noen idretter;

Idrett	9-åringer	15-åringer
Alle	3 617 kr	9 606 kr
Alpint	14 608 kr	45 181 kr
Langrenn	3 720 kr	11 588 kr
Ishockey	10 519 kr	24 799 kr
Fotball	3 246 kr	6 884 kr
Håndball	3 097 kr	9 439 kr
Karate	3 808 kr	6 214 kr

Idrett	9-åringer	15-åringer
ITF (Taekwondo)	4 729 kr	8 970 kr
Friidrett	1 543 kr	4 952 kr
Stup	5 131 kr	15 931 kr
Svømming	4 421 kr	14 894 kr
Turn	4 984 kr	12 510 kr
Gym	2 420 kr	4 278 kr

Kilde: Aftenposten 5. mars 2020

Idrettspresidenten sier at rapporten presenterer viktige fakta som skal danne grunnlag for videre arbeid med kostnader i idretten, og for å hindre at økonomi blir en barriere for barn og unges idrettsdeltagelse. Rapporten har skapt reaksjoner innad i idretten. Noen mener at kostnadstallene er enda større.

Idretten i Norge hviler på skuldrene til over 700 000 frivillige. Det er mennesker som gir av sin tid, sitt engasjement for idrett og sin lokale tilknytning for å skape gode idrettstilbud for seg selv, sine barn og sitt lokalsamfunn.

Denne dugnadsinnsatsen er selve bærebjelken i driften av idrettslagene rundt om i hele landet. I følge Statistisk sentralbyrås satelittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner utgjorde dette i 2016 ca 34 100 årsverk. Setter man verdien på et årsverk til 500 000 kr utgjør verdien av denne dugnadsinnsatsen drøyt 17 milliarder.

Men verdien av idrettens samfunnsbidrag er langt høyere enn dette. Idrettens viktigste samfunnsbidrag er det som skjer i idrettslagene hver dag over hele landet. Idrettslagene bidrar med gode fellesskap, voksne som bryr seg og aktive oppvekstvilkår for barn og ungdom. Nytteverdien finner vi også i et mer aktivt samfunn med betydelige helsegevinster som konsekvens.

Innlandet idrettskrets (IIK) er NIFs koordinerende organisasjonsledd på vårt fylkesnivå. De jobber med oppgaver som er av felles interesse for alle idretter i fylket.

4.6 Fylkeskommunale planer

Fra 1. januar 2020 er Hedmark og Oppland slått sammen til Innlandet fylke. Her har man nå utarbeidet en planstrategi som sier noe om hvordan man ønsker at Innlandet skal utvikle seg i årene som kommer. Man har valgt følgende

Visjon

Innlandet - eventyrlige muligheter. Et fylke med sterke røtter og store drømmer, med en ledende posisjon innen teknologi, industri, landbruk og reiseliv.

Satsingsområder; Innbyggere - Innovasjon - Inkludering - Infrastruktur

Videre sier man at Innlandet vil jobbe for;

- *Bærekraftig ressursforvaltning som gir utvikling og nye arbeidsplasser*
- *Levende lokalsamfunn med bærekraftige byer, tettsteder og bygder*
- *At aktører i fylket vårt får større nasjonal betydning og synlighet*

Som en del av denne planstrategien vil man evaluere mange av de regionale planene som allerede finnes. I påvente av dette arbeidet er følgende planer for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv gjeldende;

- Plan for fysisk aktivitet i Hedmark 2018-2020
- Strategiplan for idrett i Oppland 2012-2018

Planen for Hedmark , som har visjonen *Aktivitetsglede hele livet* prioriterte følgende fem utviklingsområder;

1. *Kunnskap og kompetanse som grunnlag for best mulig aktivitet*
2. *Styrke regional fagkompetanse*
3. *Anleggsutbygging*
4. *Innovative arrangementer*
5. *Digitale løsninger for læring*

5 Kommunale planer og prosjekt

Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv er tema i mange av Trysil kommunes plandokumenter, hvor målgruppen både kan være kommunens egne innbyggere og mennesker som besøker vår kommune. I dette kapitlet er det gjengitt noen av de mål som finnes i disse dokumentene.

5.1 Kommuneplan for Trysil (2009-2020)

Denne planen ble vedtatt i kommunestyret 16.09.2009. Handlingsdelen i planen rulleres og behandles i kommunestyret hvert år. Rulleringen inkluderer de langsiktige utfordringene med mål og strategier for lokalsamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Trysil kommune har valgt visjonen

Trysil kommune - stavtaket foran

Visjonen skal gi retning, inspirere, legitimere handlinger og møte framtidige utfordringer. Hovedmålene i kommuneplanen er:

1. *Trysil kommune skal yte gode tjenester og være en aktør som møter endringer og ivaretar rettigheter , likestilling og deltakelse, og som er forutsigbare og langsiktige.*
2. *Trysil kommune skal bestå som en selvstendig kommune og styre over egne ressurser.*
3. *Trysil skal bli Nordens ledende bærekraftige helårs reiselivsdestinasjon.*
4. *Trysil kommune skal bidra til å videreutvikle et konkurransedyktig næringsliv med utgangspunkt i lokale ressurser.*

Noen av kommuneplanens delmål er:

- *Trysil kommune skal sammen med foreldre/foresatte og lokalsamfunn legge til rette slik at barn og unge får gode oppvekstvilkår.*
- *Trysil kommune skal utvikle tilbud som ivaretar hele mennesket og gir mulighet for livskvalitet og utvikling på grunnlag av den enkeltes forutsetninger.*
- *Trysil kommune skal være en aktiv kulturaktør og en aktiv samarbeidspartner og tilrettelegger for det frivillige og profesjonelle kulturlivet.*

I handlingsplanen 2020-2023 sies det lite om idrett og fysisk aktivitet. I kapitlet om kultur bekrefter man at kommunen gir liten økonomisk støtte til idretten i forhold til sammenlignbare kommuner (KOSTRA-gruppe 11). Dette forklares med at kommunen ikke har egne kommunale idrettshaller/anlegg.

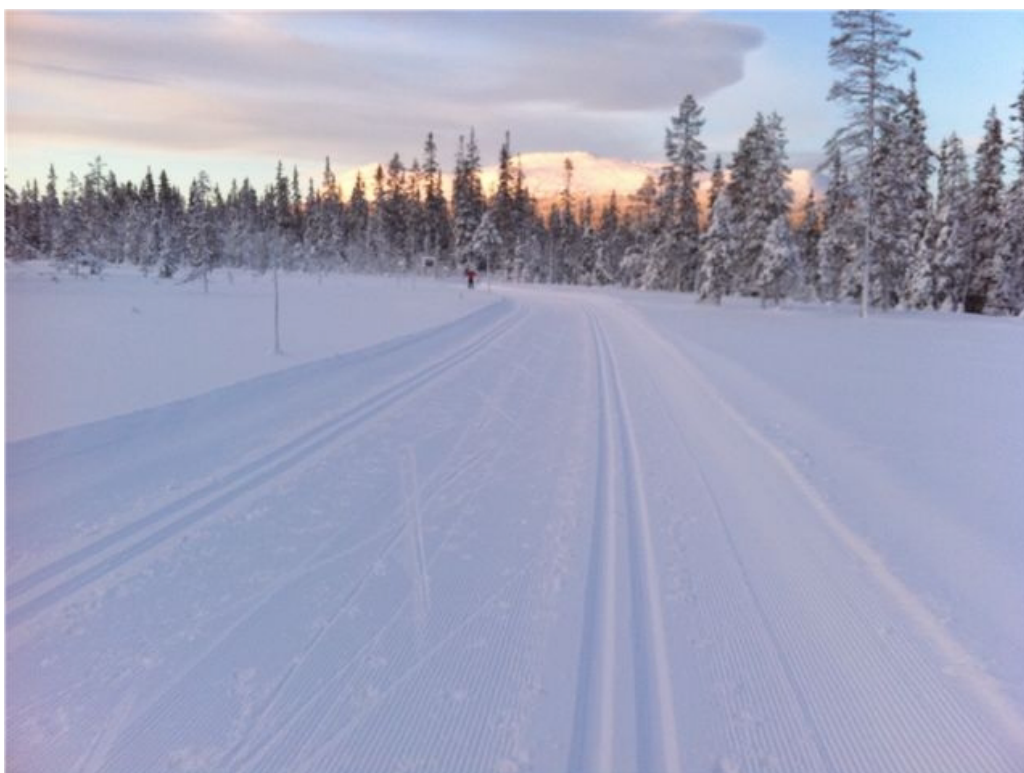

Foto: Terje Hagen

5.2 Kommuneplanens arealdel 2014-2025

Sist reviderte arealplan med tilhørende planbestemmelser og kart er datert januar 2014. Planen gir rammer for arealbruken i kommunen. Her er det lagt et godt grunnlag for å sikre videre utvikling av både idretts- og aktivitetsanlegg og et allsidig friluftsliv. Eksisterende og planlagte større anlegg for idrett og fysisk aktivitet er vist på arealplanens plankart. Mindre anlegg, som nærmiljøanlegg o.l. kommer inn på et lavere plannivå (reguleringsplaner).

5.3 Kommunedelplan kultur 2014-2024

Denne kommuneplanen er heller ikke revidert etter at den ble vedtatt av kommunestyret 16.12.2014. Den må derfor fortsatt betraktes som kommunedelplan for dette fagområdet. Denne planen har et sterkt fokus på Trysil som en idrettskommune og har bl.a. satt som mål at

Trysil kommune skal gjennomføre og følge opp mål og tiltak i kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet 2012 - 2023 som allerede er vedtatt.

Dette har man ikke vært i stand til. Tiltak som det her henvises til ble slettet ved revisjonen av den forrige kommunedelplanen for idrett og fysisk aktivitet (i 2016).

5.4 Kommunens oppvekstmodell

Kommunestyret har vedtatt egen plan for byggende barne- og ungdomsarbeid i Trysil kommune. Planen har følgende overordnet målsetting:

Trysil kommune vil ha barn og unge som mestrer språket, vennskapet og kroppen. Vi vil ha barn og unge som tør, vil og kan i et lekende lokalmiljø, og vi vil ha voksne som ser, som viser vei, som rekker ut ei hånd og som skyver de unge framover.

Trysil kommune har i mange år jobbet med å legge til rette for at det skal være godt å vokse opp i Trysil. Vi har et byggende perspektiv på barne- og ungdomsarbeidet.

Det bor ca. 1 100 barn og unge i alderen 0–17 år i Trysil kommune. Det er ca. 200 årsverk som arbeider med denne målgruppa. Barne- og ungdomsarbeidet baseres på forskning som viser hvilke faktorer som er viktige for å sikre barn og unge utvikling og læring.

Det byggende arbeidet er tverrfaglig og starter allerede i svangerskapsomsorgen. Sammen skal helsestasjonen, barnehagene, skolene/SFO og kultur bidra til at barn og unge får de avgjørende byggende faktorene. Et godt samarbeid med foreldrene er svært viktig i dette.

Onga i Trysil er vårt felles fokus.

Overordnede verdier for det byggende arbeidet er fellesskap, trygghet, raushet og respekt. Forskning viser at man utvikler seg og lærer best sammen med andre, og vi skal derfor legge til rette for at alle får være en del av fellesskapet. Alle skal bli sett, behandlet som individer og anerkjennes for den de er. Dette er utgangspunktet for oppvekstmodellen i Trysil kommune.

I Trysil sier vi HEI til hverandre!

6 Trysil i dag - utviklingstrekk

Trysil kommunes kommuneplan ble vedtatt i 2009. Kommunen har i tillegg flere delplaner. Mål og tiltak i ulike delplaner og kommunens overordnede kommuneplan kobles sammen i en 4-årig handlingsdel som sammen med økonomiplanen rulleres hvert år. Siste handlingsdel (perioden 2020-2024) ble vedtatt i kommunestyrets møte 20.06.2019. De opplysninger som det her vises til, bygger på dette plandokumentet.

6.1 Demografisk utvikling

Folketallet kommunen er i perioden 1960-2019 er redusert med 1 592 personer (19 %). Kun én skolekrets har i denne perioden hatt oppgang. Det er Innbygda (Trysil sentrum). I flere kretser er antall mennesker mer enn halvert. Her følger en tabell som viser antall personer i ulike aldersgrupper de siste 10 årene.

Befolkningsstørrelse i Trysil per 1. januar

Alder	2010	2012	2014	2016	2017	2018	2019
Alle aldre	6 763	6 752	6 621	6 525	6 550	6 567	6 607
0-17 år	1 302	1 259	1 180	1 139	1 133	1 129	1 147
18-49 år	2 534	2 540	2 484	2 368	2 374	2 360	2 357
50-66 år	1 602	1 616	1 590	1 577	1 582	1 578	1 598

Alder	2010	2012	2014	2016	2017	2018	2019
67-79 år	819	849	893	977	1 002	1 051	1 071
80-89 år	412	390	388	384	376	364	343
90 år +	94	98	85	80	83	85	91

Kilde: SSB

Vi merker oss at de tre siste årene har hatt en liten økning i folketallet, noe som sannsynligvis skyldes tilflytting. Trysil har fortsatt flere eldre enn gjennomsnittet og for få antall unger, men forholdene ser ut til å forbedre seg med et nytt tiltrekkende næringsmarked og satsing på helårs arbeidsplasser knyttet til turismen.

Befolkningsvekst er en indikator på kommunens attraktivitet. En økt befolkning skaper større aktivitet, nye impulser og høyere skatte- og rammetilskuddsinntekter. Videre utløser denne veksten investeringer og fornyelse, og skaper grunnlag for ny nærings- og servicevirksomhet, og trekker ny kompetanse til kommunen. Dette er suksessfaktorer som bidrar til å skape bærekraftige samfunn. Kommunen har derfor i sin handlingsplan satt som mål å øke befolkningstallet med 0,5 % hvert år. Dette vil i så fall bety et folketall på ca 6 700 ultimo 2022.

SSB forventer fortsatt befolkningsnedgang i kommunen. Når det gjelder alderssammensetningen forventer man fortsatt nedgang i antall yngre og en sterkere vekst av antall eldre over de neste 20 årene. I sine framskrivningstall legger SSB til grunn 6 359 personer i 2030 og 6 150 i 2040.

6.2 Kommunal økonomi

Trysil kommune gjennomførte våren 2019 en intern KOSTRA-analyse av kommunens drift. I rapporten var hovedkonklusjonen at Trysil har svake finanser og høyt kostnadsnivå (basert på driftsresultat for 2018). I korte trekk viser analysen at Trysil har høye kostnader innen helse, pleie og omsorg. 2019 ble derfor et år med et betydelig driftsunderskudd for kommunen til tross for en meget god skatteinngang. Dette medførte betydelige innsparingstiltak i budsjettet for 2020. Resultatet av dette er at støtten til idrett og fysisk aktivitet fortsatt ligger meget lavt i Trysil, sammenlignet med andre kommuner i vårt nærområde.

6.3 Folkehelse

Folkehelsearbeidet skal forankres sentralt i kommunen i henhold til Folkehelseloven og Plan og Bygningsloven, enten gjennom en særlig Folkehelseplan, eller ved å systematisk og pliktmessig inkorporere et folkehelseperspektiv i alle kommunens analyser og planer. Det første lovpålagte oversiktsdokument for folkehelsesituasjonen i Trysil ble politisk vedtatt i 2016. Samtidig har man nedsatt en administrativ tverrsektoriell referansegruppe for folkehelse, ledet av kommuneoverlegen, som skal ha ansvar for fortløpende å oppdatere dette oversiktsdokumentet. I løpet av 2019 har gruppen arbeidet frem en viktig revisjon av dette oversiktsdokumentet. Dette dokumentet ble behandlet i kommunestyret 25. februar 2020. Her vedtok man at denne folkehelseoversikten skal legges til grunn som et folkehelseperspektiv på planstrategi 2020 - 2023 og

videre planarbeid i Trysil kommune. Det henvises til dette dokumentet for å beskrive den faktiske folkehelsesituasjonen i Trysil. Her følger noe av det som er påpekt i oversiktsdokumentet:

Trysil har en høyere gjennomsnittslevealder enn fylket, men lavere enn landet som helhet. Tannhelsen er bedre enn på landsnivå. Trysils befolkning har høyere middelvekt ved sesjon 1 enn resten av landet og Hedmark. Tydeligst er dette for kvinner. Flere har hjerte-/karsykdommer i Trysil enn i resten av landet og flere dør av det, spesielt menn. Samtidig er sykehusinnleggelsene færre. Færre har kols i Trysil enn i resten av landet, men flere dør av dette i Trysil. Ungdommer rapporterer om god psykisk helse, men Trysil har lenge hatt en høyere andel med psykisk uhelse enn i landet. Forskjellen ser dog ut til å avta. Andelen som får kreft i Trysil er lavere enn i landet bortsett fra lungekreft blant kvinner som er økende og ligger over landsgjennomsnittet.

Utfordringer;

Overvekt er en generell utfordring med store helsekonsekvenser. Psykisk helse og muskel-/skjelettrelaterte plager er utfordringer som ser ut til å bli større. Avstanden til sykehus kan være en faktor til økt dødelighet og færre sykehusinnleggelser med tanke på hjerte- / karsykdommer og KOLS i Trysil.

Kommunen må legge opp til en videre satsning på folkehelse og forebygging i alle ledd. Allerede gjøres mye i Trysil, både innen frivillig sektor og innen kommunal virksomhet. Sektor for oppvekst og kultur satser målrettet på dette med prosjekt for fysisk aktivitet blant barn og unge. Byggende team og hele helsestasjonsvirksomheten er andre eksempler. Innenfor HOS-sektoren ellers er det direkte forebyggende arbeid f.eks. med hverdagsrehabilitering, meststringsprosjekt, fallforebygging og målrettet legearbeid. Imidlertid er den økonomiske situasjonen svært presset og frivillig sektor og sivilt samfunn må fremover ta et enda større ansvar. Samtidig er det hevet over tvil at dersom tjenesteytingen i kommunen klarer å vri ressursene mer mot forebyggende arbeid, vil de økonomiske innsparingene over tid være betydelige. En ny folkehelsemelding («Gode liv i et trygt samfunn») kom i april 2019 og presenterer tre satsningsområder: Tidlig innsats for barn og unge, forebygging av ensomhet og mindre ulikhet i helse. Referansegruppen arbeider p.t. med en konkretisering og fokusering av utfordringsbildet, som inkluderer følgende tema: Psykisk helse/uhelse, Læring og utvikling i oppvekst, Samfunnets sosiale og fysiske infrastruktur, Levevaner. Dette blir viktige innspill til ny planstrategi og samfunnsdel.

6.4 Frivillighetssentralen

Trysil frivillighetssentral ble etablert i høsten 2014 og er lokalisert på Sønsthagen i Trysil sentrum. Trysil frivillighetssentral har som målsetting å være et knutepunkt for frivillighet, det være seg frivillige som ønsker å bidra med noe for andre, frivillige lag og foreninger og aktiviteter drevet av/eller i samarbeid med frivillige.

Frivillighetssentralen sitt motto er «møte mellom mennesker». Ensomhet er et stort samfunnsproblem. Dette gjelder eldre, men også andre aldersgrupper i samfunnet. Mangel på sosial kontakt kan føre til depresjon og svekket helse. Det er derfor svært viktig å tilrettelegge for møteplasser og å tilrettelegge for aktiviteter av både fysisk og sosial art. Trysil frivillighetssentral har derfor ulike tiltak og aktiviteter: Aktiv på dagtid (ukentlige gåturer i barmarksesongen), svømming 60+, sittedans, internasjonal kvinnetreff, seniorkino, «middag sammen», aktivitetsvenner (for demente), lesevenner, besøksvenner og flyktningvenner.

Trysil frivillighetsentral skal også være en bidragsyter for lag og foreninger og på den måten stimulere til frivillig aktivitet og møter mellom mennesker.

7 Idrettens plass i dagens Trysilsamfunn

Her følger en beskrivelse av dagens situasjon for idrett og fysisk aktivitet i kommunen og hvordan dette tilbudet har utviklet seg i forrige planperiode.

7.1 Idrettslagene

Den organiserte idretten har alltid stått sterkt i Trysil. I 1861 ble verdens første skiklubb, "Trysil skytte- og skiløberforening" etablert i Trysil. I dag heter denne klubben IL Trysilgutten. Siden den tid har tryslingene markert seg med gode prestasjoner både nasjonalt og internasjonalt. Mange identifiserer derfor Trysil som "skibygda". Dette gjør tryslingen stolt.

Det er et stort sprang fra idrett på toppnivå til enkle lek- og trimaktiviteter på lavterskelnivå. Idrettens mål er å utvikle allsidige tilbud som kan favne flest mulig. Dette krever både menneskelig engasjement og anlegg.

Per 15. august 2019 var det i Trysil registrert 19 idrettslag tilsluttet NIF. Antall aktive medlemmer i de registrerte lagene var 2 483 medlemmer. Se tabellene nedenfor.

Tilsvarende tall i 2016 var 3 074. I 2018 var tallet 2 982. Dvs. en reduksjon på 592 aktive medlemmer på fire år.

Idrettslag	Kvinner	Menn	Sum
IL Trysilgutten	493	481	974
Lørdalen Sportsklubb	26	27	53
NMK Trysil	1	6	6
Nordre Trysil IL	104	128	232
Slettås IL	15	16	31
Søre Osen IL	8	22	30
Trysil Flyklubb	0	25	25
Trysil Fotballklubb	59	279	338
Trysil Golfklubb	78	182	260
Trysil Hundekjørerklubb	38	53	91

Idrettslag	Kvinner	Menn	Sum
Trysil Pistolklubb	1	16	17
Trysil Sykkelklubb	25	45	70
Vestre Trysil Fotballklubb	10	11	21
Vestre Trysil IL	65	83	148
Østby IL	9	51	60
Østby Pistolklubb	0	2	2
Østre Trysil Fotballklubb	0	0	0
Åsene - Søre Trysil IL	17	20	37
SUM	958	1 525	2 483

Antall aktive medlemmer fordelt på kjønn og alder:

Kjønn	0-5 år	6-12 år	13-19 år	20-25 år	26-	Sum
Kvinner	29	225	215	76	413	958
Menn	21	305	271	161	766	1 525
Sum	50	530	486	237	1 179	2 483

Disse aktive medlemmene fordeler seg på følgende idretter:

- Ski: 1 139

- Fotball: 592
- Golf: 260
- Håndball: 120
- Skiskyting: 93
- Hundekjøring: 91
- Sykkel: 81
- Friidrett: 57
- Motor-/luftsport: 31
- Skyting: 19

Antall klubbmedlemmer er høyere enn antall personer som driver aktiv organisert idrett. Dette bekrefter at det fortsatt er stor oppslutning blant lokalbefolkningen om idrettslagene og den aktiviteten de driver. De som ikke er aktive, representerer mye av den store frivilligheten som finnes innen idretten. Uten denne ressursen ville mye idrettsaktivitet vært nedlagt. Flere idrettslag sliter både i forhold til anlegg, økonomi og aktivitet. Løsningen kan være nedleggelse eller samarbeid. Samarbeid bør være målet.

Blant voksne blir det stadig mer in å drive egentrening. I dag tilbys også egentrening i treningsstudioer med tilgang til gode treningsapparater og kyndig veiledning. Det er også populært å delta i arrangement som kombinerer fysisk aktivitet og sosialt fellesskap. Trysilrypa er et eksempel på et slikt arrangement. Denne turmarsjen for damer samler nå hver høst 4 500-5 000 deltakere til marsj og sosialt fellesskap i Fageråsen.

7.2 Skytterlagene

Skytterlagene er ikke medlemmer i Norges idrettsforbund. De har sin egen organisasjon i Det frivillige skyttervesen. Baneskyting er en stor aktivitet i Trysil. Per 1. februar 2020 er det registrert følgende 9 skytterlag med til sammen 1 256 medlemmer:

- Eidet skytterlag: 41 medlemmer
- Fregn skytterlag: 111 medlemmer
- Jordet og Tenaasen skytterlag: 295 medlemmer
- Løra skytterlag: 118 medlemmer
- Nordre Trysil skytterlag: 55 medlemmer
- Vestby og Søre Osen skytterlag: 55 medlemmer
- Vestre Trysil skytterlag: 85 medlemmer
- Trysil skytterlag: 392 medlemmer
- Østby skytterlag: 104 medlemmer

7.3 Idrettsanlegg/skytebaner

Kulturdepartementets register over idrettsanlegg og anlegg for fysisk aktivitet viser at det per 1. februar 2020 er registrert 185 anleggsenheter i Trysil kommune. Et anlegg består ofte av flere enheter, f.eks. fotballbane, friidrettsanlegg, garderobe o.l. Registreringen bekrefter den store utbredelsen av anlegg i vår kommune. Grunnlaget for å opprettholde denne anleggsstatusen er under endring.

En befaringsrunde rundt i kommunen viser at flere idrettsanlegg bærer preg av liten aktivitet og forfall. Særlig gjelder dette en del store anlegg som hoppbakker og fotballbaner. Noe av årsaken til dette kan være:

- Endring i bosetting og befolkningsstruktur raderer ut grunnlaget for anlegg.
- Større sentralisering og sterkere samarbeid mellom idrettslag både når det gjelder sportslig satsing og utvikling av anlegg
- Høyere tekniske krav og økte driftskostnader til anlegg
- Nye idretter kommer inn og skaper nye arenaer. De gamle idrettene forsvinner.

Vi forventer følgende utvikling av idrettsanlegg i Trysil:

- Tettere og bedre samarbeid mellom idrettslagene og mellom idrettslagene og reiselivsnæringen når det gjelder utvikling av anlegg og gjennomføring av arrangement
- Vi vil få færre store anlegg, men til gjengjeld anlegg med høyere standard.
- Anleggene som blir avviklet/nedlagt, bør enten bygges om, eller erstattes av nærmiljøanlegg. Dette kan være et godt alternativ ute i de mindre grendene. For eksempel kan fotballbaner fortsatt nyttes til mye sosial fysisk aktivitet selv om fotballaget er lagt ned.

Trysil har i dag flere idrettsanlegg med høy standard. Her kan nevnes:

- Fotballanlegg:
 - Meget bra anlegg i Nybergsund. Dette fikk en betydelig oppgradering i den perioden Nybergsund spilte i Adeccoligaen. Anlegget (kunstgrasdekket) ble fornyet i 2018.
 - Vi har også bra anlegg Jordet.
 - Fotballbanen på IL Trysilguttens anlegg trenger en opprusting. Dette planlegges nå.
 - Hanstad Eiendom har 2 innendørs fotballhaller på Mosanden industriområde. En storhall som i dag driftes av Nordre Trysil IL og en mindre hall tilrettelagt for barnefotball som driftes av Trysil Fotballklubb.
- Skytebaner: I alt har man 10-12 anlegg innen denne kategori i Trysil. 2 av disse er anlegg med høy standard. Dette gjelder Trysil skytterlags anlegg i Nybergsund og Jordet og Tenaasen skytterlags anlegg i Tenaasen.
- Skianlegg:
 - Meget bra anlegg for alpint og snowboard i Trysilfjellet.
 - Også bra anlegg for langrenn og skiskyting på Trysilfjell Arena. Dette anlegget har nå behov for opprusting.
 - Mange hoppbakker er borte, men vi har fått et meget bra tilbud på mindre bakker i Borg, hvor kombinasjonen mellom disse og nærmiljøanlegget i samme område har skapt et unikt aktivitetstilbud for barn. Her finner man nå muligheter for mange skiaktiviteter, ulike ballaktiviteter og nå også et skateboardanlegg.
 - Rehabiliteringen av hoppbakken i Lerberget (K 70) er fullført.
 - Nærmiljøanlegg med hopp- og akebakke i Jordet.
 - Turløyper for langrenn finnes stort sett i alle grender og i de største hytteområdene i kommunen.
- Friidrett:
 - Nytt moderne oppdatert anlegg i Innbygda med bl.a. fast dekke på løpebanen ble ferdigstilt forsommeren 2015.

- Anlegg også i Jordet. Dette er nå preget av slitasje.
- Golf: 18 hulls golfbane ved Trysilfjell Turistsenter
- Motorsport: Her har man nå fått et flott anlegg på Seteråsen. NMK Trysil fikk spillemidler til dette anlegget i 2013. Anlegget ligger ved siden av Trysil flyklubbs anlegg. Sammen skaper disse aktørene her et flott senter for motorsport i Trysil.
- Sykkelsport: Trysil Bike Arena er en ny moderne sykkelarena med flott anlegg for stisykling m.m. Anlegget er lokalisert i Gullia ved Trysilfjell arena. Denne aktiviteten har store planer på gang. Dette er nærmere beskrevet i Destinasjon Trysils innspill til denne planen. Se punkt 9.1.2.

Trysil kommune eier svært få idrettsanlegg. Kommunen står i dag oppført som eier av Borgbakken (som driftes av IL Trysilgutten), gymnastikshallene i skolen og svømmebassenget på Sønsthagen. Kommunen har også anlagt en flerbruks skøytebane på Flathagenjordet.

Kretsrenn i hopp i Borgbakken 3. mars 2012. Arr.: IL Trysilgutten.

Foto: Ola Matsson

7.4 Økonomiske støtteordninger til idretten

Det er etablert økonomiske støtteordninger til idrett og fysisk aktivitet både på kommunalt og statlig nivå. Støtte kan gis både til drift av aktivitet, drift av anlegg og rehabilitering/nybygg av anlegg. Nedenfor er en oversikt over ulike tilskudd idretten i Trysil kan søke på. Det er også tatt med en oversikt over tildelinger fra kommunens idrettsfond og statlige spillemidler de siste årene.

7.4.1 Statlig støtte til aktivitet og drift

Årlig overfører staten (ved kulturdepartementet) et betydelig beløp til Norges idrettsforbund for videre utbetaling til idrettslagene, såkalte LAM-midler (lokale aktivitetsmidler). Målsettingen er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte lag og foreninger som driver idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom. Det er lagenes primæraktivitet som skal støttes, samtidig som man understøtter den frivillige innsatsen i lagene. Idrettsforbundet har vedtatt følgende retningslinjer for hvordan disse midlene skal fordeles:

- Basisgrunnlaget for idrettsrådets tildeling i forhold til aktivitet skal være lagenes innrapporterte medlemmer i Idrettsregisteret.
- Målgruppen er barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år).
- De ønsker at aktivitetstiltak for ungdom skal prioriteres i forhold til barn, for eksempel i forhold 2:1.
- Samtidig oppfordres idrettsrådene til å prioritere støtte til idrettsskoler og andre varierte idrettstilbud, samt trener- og lederopplæringstiltak.
- Tiltak for funksjonshemmede skal tilgodeses.
- Tilskudd til idrettsaktivitet tilrettelagt av idrettslag for ikke-medlemmer innen målgruppen kan også tilgodeses med støtte.

I 2019 mottok idrettslagene i Trysil 403 140 kr i lokale aktivitetsmidler. Dette tilskuddet har økt betraktelig de siste årene. I 2011 var beløpet på 193 623 kr. Tilskuddet fordeles av idrettsrådet etter retningslinjer fastsatt av NIF.

Kretsrenn i kombinert i Borgbakken 3. mars 2012.

Foto: Ola Matsson

7.4.2 Kommunalt tilskudd til aktivitet og drift

Kostra-tallene for 2018 viser at Trysil kommune bruker 0,2 % av de totale netto driftsutgiftene til å støtte idretten i kommunen. I Kostragruppe 11, som Trysil er en del av, er gjennomsnittlig støtte 0,9 %. På landsbasis er den 1,3 %.

I konkrete penger dreier dette seg om årlige kulturmidler på 110 000 kr. Beløpet var fram t.o.m. 2017 på 150 000 kr. Tilskuddet fordeles av idrettsrådet ut i fra idrettslagenes innrapporterte aktivitet rettet mot barn og unge.

7.4.3 Statlig støtte til anlegg - tildeling av spillemidler

Krav til anlegg:

Staten har utformet klare tekniske krav til anlegg som søker om statlig støtte. Disse bestemmelsene er samlet i kulturdepartementets temahefte Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet - 2019.

Anlegg skal kunne brukes av alle mennesker på en likestilt måte, inkludert personer med nedsatt bevegelse, syn, hørsel, forståelse og funksjonsevne. Tilgjengelighet bør i så stor utstrekning som mulig oppnås gjennom hovedløsningen uten behov for tilpassing, sær- eller tilleggsløsninger. På den måten sikres alle lik rett til deltagelse i idrett, fysisk aktivitet og som tilskuer.

Tildeling av spillemidler:

Spillemidler er et statlig tilskudd fra overskudd av pengespill som overføres til idrettslag, jf. Lov om pengespill. Det kan søkes om støtte til to typer anlegg; ordinære anlegg og nærmiljøanlegg.

Ordinære anlegg – anlegg for organisert idrett og fysisk aktivitet (store anlegg):

Hovedregelen er at det gis tilskudd på inntil 1/3 av godkjent kostnad. For enkelte anleggstyper gjelder særskilte maksimalbeløp. Nedre kostnadsramme er 150 000 kr.

Søknadsfrist er 1. september. Idrettsrådet foretar innstilling overfor kommunen. Søknad oversendes fylkeskommunen innen 15. januar. Fylkeskommunen vedtar tildelingen.

Idrettslag/skytterlag i Trysil har i perioden 2002-2020 mottatt drøyt 15,6 millioner kr i slike spillemidler. Dette fordeler seg slik på de ulike idrettene:

- Fotball: 6 990 000 kr
- Skytterlag: 3 548 000 kr
- Friidrett: 1 500 000 kr
- Motor-/flysport: 815 000 kr
- Ski: 571 000 kr
- Andre: 2 225 000 kr
- Sum: 15 649 000 kr

Følgende ordinære idrettsanlegg er tildelt spillemidler i planperioden 2012-2020:

År	Utbygger	Tiltak	Tilskuddsbeløp
2012	Nybergsund IL - Trysil	Tilbygg garderobe fotballstadion	700 000
2013	NMK Trysil - Sæteråsen	Tilbygg verksted og sanitæranlegg	700 000
2014	IL Trysilgutten	Nytt dommertårn/varmestue	143 000
2015	Trysil skytterlag	Innendørs skytehall i Sundlia	750 000

År	Utbygger	Tiltak	Tilskuddsbeløp
2016	Nordre Trysil IL	Jordet stadion - kunstgras	773 000
	Jordet og Tenaasen skytterlag	Tilbygg skytterhus	480 000
2017	IL Trysilgutten	Rehabilitering K70, Lerberget	289 000
2018	Nybergsund IL - Trysil	Nytt kunstgrasdekke fotball	1 000 000
	Strandvoldbruas venner	Gjenreising av Strandvoldbrua	1 000 000
2019	Løra skytterlag	Elektroniske skiver	134 000
2020	Fregn skytterlag	Rehabilitering av anlegg med bl.a. elektroniske skiver	133 000

Det kan være noe avvik i disse tallene i forhold til hva som er omsøkt og hva som er utbetalt.

Nærmiljøanlegg – anlegg eller område for egenorganisert fysisk aktivitet:

Tilskudd inntil 50 % av godkjent kostnad, begrenset oppad til 300 000 kr. Nedre godkjente kostnadsramme er 50 000 kr. Søknadsfrist/prosedyre som for ordinære anlegg.

Følgende nærmiljøanlegg i Trysil er tildelt spillemidler i planperioden 2012 - 2020:

År	Utbygger	Tiltak	Tilskuddsbeløp
2012	Trysil kommune	Skateboardrampe ved ungdomsskolen	200 000
2013	IL Trysilgutten	Borgbakken - hoppbakke K17,5	195 000
	Nordre Trysil IL	Utbedring av lysløype	200 000
2015	Østby IL/Østby helselag	Rehabilitering av lysløype/folkesti	200 000

År	Utbygger	Tiltak	Tilskuddsbeløp
2016	Åsene - Søre Trysil IL	Nærmiljøanlegg på idrettsplassen	265 000
2018	IL Trysilgutten	Utvikling av uteområder - flerbruk	271 000
2019	Åsene - Søre Trysil IL	Skileikanlegg	216 000
	Trysil kommune	Hinderløype ved ungdomsskolen	120 000
2020	IL Trysilgutten	Anlegg av ballbane	300 000
	IL Trysilgutten	Anlegg av basketbane	300 000

Foto: Johan Wildhagen, Palookaville

Tilskudd til nærmiljøanlegg er gode ordninger for å bygge mindre aktivitetsanlegg, særlig i tilknytning til barnehage/skole/SFO og bolig-/sentrumsområder. De 50 % av kostnadene som utbygger selv må bidra med, dekkes hovedsakelig av dugnad, gaver og rabatter.

Bestemmelsene og beløp for spillemidler er årlig gjenstand for korrigeringer.

7.4.4 Kommunal støtte til idrettsanlegg

Idrettsfond

I 2007 ble Trysil kommunale idrettsfond opprettet. Ifølge vedtektene skulle fondet primært brukes til større utbyggings- og rehabiliteringsprosjekter av idrettsanlegg, og til større investeringer i utstyr. (kostnader over 100 000 kr). I 2014 ble vedtektene endret slik at også andre ikke-kommersielle lag og foreninger kunne søke om tilskudd. Hovedutvalg for oppvekst og kultur vedtar fordelingen etter innstilling fra idrettsrådet.

Bevilgningen til fondet fastsettes hvert år i forbindelse med budsjettbehandlingen i kommunen. Første året var bevilgningen på 250 000 kr per år. Siden har den variert fra år til år. For 2019 var bevilgningen opprinnelig på 800 000 kr. Den 20. juni samme år vedtar kommunestyret å stanse denne bevilgningen p.g.a. forventet driftsunderskudd for dette året. Så skal saken tas opp igjen i forbindelse med behandlingen av regnskapet for 2019. 5. mai 2020 fristiller kommunestyret midlene. Slike prosesser skaper stor usikkerhet hos søkerne. Her må det arbeides videre med å sikre at idretten forutsigbare bevilgninger.

Fondet har vært til stor nytte for mange organisasjoner. I 2018 kom det inn 16 søknader som omfattet 25 ulike prosjekter. Godkjent søknadssum (50 % av kostnaden, etter at mva., gaver, rabatter og dugnad er fratrukket) var på nær 1,6 millioner kr. I 2019 kom det inn 7 søknader som omfattet 17 ulike tiltak. Samlet kostnad på disse tiltak var drøyt 13 millioner. Til sammen søkte man om ca. 2 millioner i tilskudd. Dette bekrefter etterslepet på idrettsanleggene i vår kommune.

Fordelingen av fondsmidlene for 2019 er ennå ikke avsluttet, men siden fondet ble etablert og fram til og med 2018 er det bevilget 3 429 900 kr til ulike tiltak. Bevilgningen fordeler seg på følgende idretter/aktiviteter:

- Ski: 980 200 kr
- Fotball: 951 000 kr
- Skytterlag: 564 000 kr
- Friidrett: 492 400 kr
- Motor-/flysport: 32 000 kr
- Andre: 409 500 kr
- Sum: 3 429 900 kr

Annen kommunal støtte til anlegg

I tillegg til disse beløpene fra idrettsfondet har kommunen i noen tilfeller også bevilget støtte til andre anlegg som kommer lokalbefolkningen og idretten til gode. Her kan nevnes:

- Bevilgning fra næringsfondene til noen utvalgte prioriterte anlegg, bl.a. anlegg av kunstgrasbane i Nybergsund og Nordre Trysil og fast dekke på friidrettsanlegget til IL Trysilgutten
- Bevilgninger gjennom næringsfondene til aktivitetsanlegg knyttet opp mot reiselivsnæringen. Dette er også anlegg som kommer lokalbefolkningen til gode.

Kommunal støtte til drift av anlegg

- Som eier av skianlegget i Borgbakken dekker kommunen utgifter til strøm og heiskontroll. Øvrige driftsutgiftene dekkes av IL Trysilgutten.

I sum er dette kommunens direkte bidrag til støtte til drift av idrettsanlegg i kommunen. Kommunen har også leieinntekter fra andre anlegg som gymsaler o.l.

8 Måloppnåelse i forhold til tidligere plan

Her følger en statusrapport etter de tilbakemeldinger vi har fått fra idretten. Først med en henvisning til kulturdepartementets veileder om hvilke forutsetninger som skal legges til grunn for planarbeidet.

Hovedutfordringen for kommunens politikk innenfor feltet idrett og fysisk aktivitet ligger i å få en utvikling i samsvar med målene. Det må derfor utformes en strategi, eller arbeidsplan, for hvordan målene skal nås. Tiltaksbeskrivelser, eller strategier, må være nøkterne og så konkrete at det er lett å etterprøve dem i en evalueringsprosessen.

Planen har et 12-års perspektiv. Måloppnåelse må derfor vurderes i et langsiktig perspektiv. Enkelttiltak må vurderes på dette grunnlaget og eventuelt fjernes eller korrigeres dersom målene ikke lenger synes realistiske.

Aktivitetsskolen som ble nedlagt våren 2019, er et eksempel på dette. Den ble erstattet av *Aktiv på klubben* som er et tiltak som hver måned tilbyr en gratis aktivitet til ungdom fra 8. klasse til og med videregående skole. Ungdomsklubben er knutepunktet for tiltaket, og her skjer påmeldingen til månedens aktivitet. For å være med på de ulike aktiviteter trenger man ingen forkunnskaper. Instruksjon blir gitt av instruktør, og deltakerne blir utstyrt med nødvendig sikkerhetsutstyr der dette trengs.

Tilbakemeldingene bekrefter at kommunen også gjør et godt arbeid som samtalepartner og tilrettelegger. Det er god dialog og kommunikasjon mellom den lokale idretten og kommunen innen de forskjellige ansvarsområdene.

Noen tiltak har fått spesiell oppmerksomhet i denne planperioden. Dette er:

1. Tilbud for barn og unge

Her har kommunen tatt ansvar. Det er opprettet stilling som elevveileder med ansvar for tilrettelegging av aktivitet i skolen. Tiltaket er spesielt rettet mot personer som havner litt utenfor og blir stående alene i friminuttene. Stillingen er også tillagt prosjektledelse av utvikling av nærmiljøanlegg for aktiviteter i skoleområdet.

2. Fritidsstipend til familier med dårlig råd

Kommunestyret har i 2020 bevilget 200 000 kr til dette tiltaket. Bakgrunnen er at alle barn og unge skal ha mest mulig like muligheter til å delta i fritidsaktiviteter, inkl. idrett. Foreldrenes økonomi skal ikke være avgjørende. Stipend kan brukes til f.eks. kontingenter, lisenser, cuper og lignende, og i noen tilfeller utstyr. Det kan ikke påregnes støtte til mer enn en aktivitet per barn. Stipend til barn i skolealder skal prioriteres. Dette arbeidet har også støtte fra den aktive idretten.

3. Nærmiljøanlegg/idrettsparker

Uorganisert fysisk aktivitet er et område i vekst og noe som Trysil kommune ønsker å støtte. Uorganisert aktivitet kan være gratis og skal være lett tilgjengelig for alle grupperinger. Dermed er det et viktig virkemiddel

i målsettingen om daglig fysisk aktivitet for alle. Med vår bosettingsstruktur ser man for seg slike tilbud etablert rundt både større idrettsanlegg og som en naturlig videreutvikling knyttet til lysløyper eller allerede etablerte nærmiljøanlegg rundt omkring i grendene.

4. Økt samarbeid

I dialogmøter med idretten er dette spørsmålet om samarbeid tatt opp. Noen slike relasjoner er opprettet, og man forventer at det vil styrke seg de nærmeste årene. Dette kan omfatte både anlegg og aktivitet. Slik vil man kunne trekke veksler på hverandres styrker og fortrinn. Et slikt samarbeid kan initieres mellom idrettslagene og andre lokale ideelle organisasjoner som f.eks. grendelag, helselag o.l. Kommunen kan også være en part i slike samarbeidstiltak, ikke bare ved å gi økonomisk støtte til tilrettelegging av aktivitetstilbudene, men også ved å sette krav til bruk og utnyttelse for å ivareta integreringen i lokalsamfunnet.

Her må vi også nevne samarbeidet mellom idretten og reiselivet. Dette samarbeidet gir gode tilbud til lokalbefolkningen og gir den lokale idretten et betydelig utviklingspotensial, jf. Destinasjon Trysil visjon om å; *Utvikle Trysil til den beste destinasjon for idrettsturisme i Norden, og som skal kunne konkurrere på et høyt europeisk nivå innenfor dette gjestesegmentet.*

5. Økonomisk støtte til idretten

Idretten har forventet mer økonomisk støtte til drift. Fram til 2017 hadde man et årlig tilskudd på 150 000 kr til dette formålet. Dette året ble beløpet redusert til 110 000 kr. Dette gir en økonomisk støtte på ca. 45 kr per aktivt medlem basert på 2019-tall. Etter 2017 har det vært årlige økninger i strømvavgifter og kommunale avgifter for idrettslagene. Dette er ikke kompensert.

Fra en kommune som verken eier eller drifter idrettsanlegg, er dette en dårlig utvikling. I dag brukes det mye tid til basarer, utlodning etc. for at idrettslagene skal klare å drifte sine anlegg. Dette er tidsbruk og dugnad fra frivillige som idretten mest av alt ønsker å bruke til å skape aktivitet.

Uforutsigbarheten som rår rundt disponeringen av idrettsfondet, skaper også reaksjoner fra idretten og andre brukere. Se kap. 7.4.4.

Trysiliaden er fortsatt en stor aktivitetsdag for personer/grupper med spesielle behov. Arrangement har årlig ca. 300 deltakere.

Foto: Grete Myrvold Rydje

9 Planlagte tiltak fra samarbeidspartnere

9.1 Krav om medvirkning

Alle grupper som berøres av planen, er invitert til å delta i prosessen, slik at de sikres mulighet for påvirkning til innspill, eierforhold og målsettinger. Det er arrangert åpne møter med direkte innkalling av berørte lag/organisasjoner og besøk/samtaler med aktuelle aktører. De er også tilskrevet med oppfordring om å komme med innspill i prosessen. Her følger en liste over de mest sentrale aktørene og tiltak som de har i sine planer.

9.1.1 Idrettens behov og planer

Idretten er den klart største organisasjonen som berøres direkte av dette planarbeidet. Ifølge NIFs lov er idrettsrådet idrettens høyeste myndighet på kommunalt nivå. Det er opprettet for at idretten skal ha sitt eget fellesorgan i kommunen, valgt av lagene selv. Idrettsrådet skal samordne, prioritere, fremme og følge opp lagenes interesser og behov overfor kommunen og koordinere virksomheten lagene i mellom. I dag framstår dette som idrettens største ønsker og behov:

- Fortsatt sterk samordning mellom idrett og helse. Helsebegrepet skal ha sin plass i idrettens profil. Dette vil gjøre det lettere å få politikere på banen.
- Idretten i Trysil får liten økonomisk støtte fra kommunen sammenlignet med andre kommuner i Hedmark. Idretten er den største fritidsaktivitør i kommunen, men får veldig lite tilbake fra kommunen sammenlignet med andre kulturaktiviteter.
- Idretten forventer at støtten til idretten økes slik det framgår av tidligere vedtatte langsiktige mål. Det minste man må kunne forvente er at støtten økes i takt med kostnadsutviklingen. Dette vil skape større forutsigbarhet og kontinuitet i støtten fra kommunen.
- Samarbeidet med reiselivsnæringen er et stort fortrinn for idretten i Trysil. Idretten må få anledning til å bygge opp anleggskompetanse for å få på plass varierte aktivitetstilbud.
- Idretten må selv få bestemme/prioritere hvordan støtten (både til drift og anlegg) til idretten skal fordeles.
- Drifting/vedlikeholdsansvar av anlegg faller på det enkelte idrettslag. Den frivillige innsatsen går med til å skaffe penger til dette formålet i stedet for tid til barns aktivitet. Sterkt ønske om kommunale tiltak for å lette på denne situasjonen.
- Trysilidretten har store utfordringer på anleggssektoren. Mange store anlegg krever stadig mer ressurser til vedlikehold og oppdatering. Lagene må derfor samarbeide mer om utvikling av større anlegg. Lokale mindre anlegg kan ivaretas og videreutvikles som nærmiljøanlegg.
- Idretten uttrykker ønske om en flerbrukshall. Her nevnes både tilbygg til eksisterende samfunnshus i Jordet og ny stor innendørshall i Trysil sentrum. Økonomisk vil dette være en for stor kostnad for et enkelt idrettslag. Men et samarbeid mellom kommune, idrett, reiseliv og andre lag og foreninger kan åpne for slike muligheter.
- Viktig å få fram at idrett er mye mer enn den idretten som vises på TV og som defineres som toppidrett.
- Kommunens og idrettsrådets fokus må rettes mot barne- og breddeidrett.
- Nærmiljøanlegg er en type anlegg som stadig blir mer aktuelt for kommuner som Trysil. Dette synes idrettslagene er positivt.

Idrettens planer / behov for nye anlegg er beskrevet i kap. 2.6 og 2.7.

9.1.2 Reiselivsnæringens behov og planer

Dette kapitlet er presentert på grunnlag av innspill fra Destinasjon Trysil SA (DT). Dette er medlemsorganisasjonen for all reiselivsrelatert virksomhet i Trysil.

Trysil er i dag Norges største ski- og stisykkeldestinasjon. Det meste av vårt reiselivsprodukt er utviklet mot naturbaserte aktiviteter. Her utvikles anlegg, aktiviteter og produkter innen idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv som gir tilbud både til lokalbefolkning og turister. Lokalsamfunnet har fått tilbud og muligheter som man aldri kunne oppnådd uten den sterke satsingen på et aktivitetsbasert reiseliv. Trysil kommune har i stor grad bidratt i utviklingen av dette produktet, både som kommunal myndighetsutøver, men også som stor grunneier, aktiv medspiller, tilrettelegger og bidragsyter.

I 2019 hadde Trysil ca. 850 000 kommersielle gjestedøgn, 28.000 senger rundt Trysilfjellet, over 1,1 millioner skidager, 250 millioner NOK i skipassomsetning, 67 bakker, 29 heiser, over 500 km med langrennsløyper, 59 500 sykkel dager, 100 km med naturlig singeltrack, sykkelparker, over 50 km tilrettelagte sykkelstier og et stort utvalg av aktiviteter og arrangementer. Over 70 % av de kommersielle gjestedøgnene kommer fra utlandet.

I Trysilfjellet har vi 3 hovedaktører, Fageråsen Fritid AS, Trysilfjell utmarkslag og Skistar AS. Sammen har disse utviklet et flott aktivitetsområde for idrett og fysisk aktivitet både når det gjelder utbygging og drifting av anleggene. Samtidig samarbeider de med den lokale idretten og lokalbefolkningen om sterkt rabatterte priser både på tilgang til anleggene og leie av utstyr.

Vi har flere store hytteområder rundt omkring i kommunen. I disse områder er det også tilrettelagte turløyper for både sommer- og vinterbruk.

Trysil reiselivsstrategi 2020 viser retningen for en offensiv satsning på å videreutvikle Trysil som helårlig og internasjonal destinasjon. Denne planen vil bli oppdatert i løpet av 2020 med tidshorisont 2030. Nye relevante og prioriterte tiltak i denne strategien vil bli tatt inn i denne kommunedelplanen når de foreligger. Her er 3 tiltak:

1. Områder for fysisk aktivitet i sentrum.

Innbygda er grenda som har sterkest vekst i kommunen. Her ønsker man å etablere aktiviteter, både sommer og vinter, som stadig flere sentrumsbeboere vil kunne bruke. Dette vil trekke flere besøkende ned i sentrum og dermed skaper en vann-vinn situasjon for alle. Av aktiviteter nevnes følgende:

- Sykkelopplevelser
- Sykkel- og skatepark i kombinasjon
- Isskøytebane
- Asfaltere Fladhagenparken
- Tilrettelegge for badeplass langs flomvollen
- Videreutvikle lekeplassen på Prestgardsjordet
- Etablere ny multihall i sentrumsnært område

2. Sykkelsatsing

I løpet av 2019 har Trysil brukt 22 millioner på sykkelutviklingen siden oppstarten i 2014. En rapport fra Telemarksforskning 2019 viser en klar sammenheng mellom Trysils sykkelsatsing og bostedsattraktivitet og vekst i antall arbeidsplasser. Foreliggende planer for en fortsatt utvikling av Trysil som et familievennlig

stisykkelsted har en investeringsramme på ca. 30 millioner kr. Dette inkluderer også satsing i Trysil sentrum og andre steder i kommunen.

3. Turtilbud

Destinasjon Trysil er i tett samarbeid med DNT Engerdal og Trysil for å tilrettelegge turtilbud rundt om i kommunen. Mange tryslinger benytter seg også av turtilbudet som markedsføres overfor turistene. Dette skaper en vinn-vinn situasjon for begge gruppene og forsterker attraksjonen til Trysil som reisemål. DNT Engerdal og Trysil har drøyt 200 medlemmer. Tiltakene omfatter tilrettelegging av vandringsstier og arrangement av guidede turer. De bistår også Barnas Turlag i Trysil med aktiviteter.

I tillegg til DNT Engerdal og Trysil finnes det rundt i grendene flere mindre organisasjoner og grupper som samarbeider om ulike tiltak knyttet til både anlegg og aktiviteter. De må ikke glemmes. De vil være viktige for å sikre gode bo- og aktivitetstilbud rundt om i grendene.

9.1.3 Jakt, fiske og friluftsliv

Trysil er en kommune med sterke tradisjoner innen jakt, fiske og friluftsliv. Denne tradisjonen skal ivaretas, noe som gjenspeiles i stort sett alle planer på kommunalt nivå. Rundt om i kommunen har man ni lokale jakt- og fiskeforeninger som tilrettelegger aktiviteter innen dette området. Foreningene i Trysil hadde i 2019 1.300 betalende medlemmer. Trysil fellesforening (TFJF) er en paraplyorganisasjon for disse lokale foreningene. Lokalforeningene er alle medlemmer av Norges jeger og fiskeforening (NJFF).

Foreningen arbeider aktivt med kurs og annen opplæring for å styrke både kvinner og barns interesse for disse aktivitetene. Bl.a. er det tilrettelagt et eget tilbud knyttet til skoleelever ved Jakt- og fiskeskolen.

Fellesforeningen har også flere anlegg rundt i kommunen. Dette er skyteanlegg og tilrettelagte fiskeplasser. På fiskeplassene er det gjerne gapahuk med grillplass, informasjonstavle og utedo. Det finnes også flere båter for utlån.

9.1.4 Trysil videregående skole ved idrettslinja

Trysil vgs. har 90 studieplasser på Utdanningsprogram for idrettsfag. Programmet er treårig og fører fram til generell studiekompetanse som kvalifiserer til studier på høyskoler og universitet. Elevene kan enten velge å fordype seg innen topp- eller breddeidrett. I tillegg har elevene programfag som bidrar til kunnskap om fysiologi og trening, friluftsliv, bærekraft og folkehelse, forståelse for idrettens plass i samfunnet og ledererfaring innen barne- og ungdomsidretten.

Innen toppidretten vektlegges skiidretten (langrenn, skiskyting, alpint og freeski) høyest. Fotball er også et satsingsområde. I toppidrettsstudiet konkurrerer man i faget og har mulighet til å trene målrettet innenfor sin spesialidrett. Man lærer treningsplanlegging, har basistrening tilpasset spesialidretten og måles på ferdigheter i idretten i konkurransesituasjoner.

I breddeidretten vektlegges helseperspektivet og fellesskapet. Her får man muligheter til å prøve mange nye og spennende aktiviteter og idretter. Også innen breddeidrettstudiet kan man fordype seg i en idrett.

Trysil vgs. er i dag involvert i den lokale idretten på følgende måte:

- som brukere av lokale idrettsanlegg

- har etablert partnerskap/samarbeid med den lokale idretten. Sammen med Snowteam Trysil ønsker skolen å skape et utdanningstilbud innen toppidrett på samme nivå som NTG o.l.
- For skolens alpinelever har man etablert et eget samarbeid Tryvis Alpin som består av aktive utøvere fra flere klubber.
- aktive utøvere innen både individuell idrett og lagidrett i Trysil
- driver basistrening for barn som en del av sin praksis
- aktiv deltakelse i gjennomføring av arrangement (bl.a. Trysiliaden, Skiprinsens skoleskirenn mfl.)
- profilering av Trysil utenfor kommunen
- trekker elever til Trysil fra andre deler av landet

Skolen besitter mye faglig kompetanse som idretten kan benytte. For kommunen er dette en ressurs som kan involveres i til instruksjon i fysiske aktivitetstilbud.

9.1.5 Andre frivillige organisasjoner

Trysil har et mangfoldig utvalg av lag og foreninger. Noen av disse er tilknyttet fylkes-/ landsorganisasjoner, men noen oppstår ut i fra lokale dagsaktuelle behov. Mål og oppgaver i lokalmiljøene endrer seg i takt med samfunnets utvikling. Det fellesskapet disse lag og foreninger representerer er en viktig arena for både sosialt fellesskap og lokal utvikling. Alle disse organisasjonene har ikke fått direkte invitasjon til å delta i denne planprosessen, men som alle andre er de invitert til å komme med innspill gjennom annonsering av oppstart i planarbeidet.